

Ковальчук В.А.
*аспірант кафедри управління фінансовими послугами
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ КЛАСТЕРНОГО МЕХАНІЗМУ В РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕЛИКИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Великі інвестиційні проекти мають важливе значення для розвитку національної економіки, оскільки окрім забезпечення високого рівня прибутковості вкладень інвесторів дозволяють досягти соціального ефекту, наприклад, зниження безробіття, чи прискорення розвитку території.

Реалізація національних проектів потребує мобілізацію значного обсягу інвестиційних ресурсів держави, приватних інвесторів, як вітчизняних так й іноземних, а також фінансових установ.

Одним із пріоритетних способів реалізації інвестиційних проектів за участю держави та приватного бізнесу є кластерний механізм. Зараз набуває особливого значення пошук можливостей розвитку соціальної інфраструктури, стратегічних та комунальних об'єктів шляхом об'єднання зусиль та інтересів держави і юридичних осіб.

Фінансове забезпечення великого інвестиційного проекту є комплексним та складним процесом, оскільки у одного інвестора рідко наявні необхідні інвестиційні ресурси. Саме тому реалізувати великі інвестиційні проекти необхідно із застосуванням кластерного механізму.

Вперше на термін кластер звернув увагу А. Маршал, що, розглядаючи особливості промислових регіонів, відзначив тенденцію до концентрації спеціалізованих компаній у таких регіонах. Але автором кластерного підходу в економіці вважають М. Портера, який в теорії національної та місцевої конкурентоспроможності визначив, що найбільш конкурентоспроможні транснаціональні компанії не розташовані безсистемно в різних країнах, а мають тенденцію концентруватися в одній державі, а в деяких випадках – в одному регіоні країни. Пізніше М. Портер дає широковідоме визначення кластера: «Кластер, або промислова група, – це група близьких, географічно взаємозалежних компаній і пов'язаних з ними організацій, які спільно діють у певному виді бізнесу, характеризуються спільністю напрямів діяльності й взаємодоповнюють один одного» [1].

Кластери одночасно виступають і як форми, в рамках яких ведеться діалог між діловими, урядовими, науковими колами про шляхи розвитку конкурентних переваг в межах міста, провінції, регіону, країни й навіть на наднаціональному рівні [2].

Таким чином, кластер – це, по-перше, принципово новий елемент у структурі конкурентоспроможності; по-друге, неформальне об'єднання підприємств; по-третє, загальними його характеристиками є територіальна спільність підприємств, їх взаємопов'язаність і спеціалізована спрямованість [3].

Серед економічних переваг кластерного механізму слід виділити ефект масштабу, при якому значно знижуються витрати на виробництво одиниці продукції та послуг; ефект кооперації, при якому знижуються трансакційні

витрати на пошук та встановлення домовленостей між економічними контрагентами; ефект близького розташування, внаслідок якого знижуються транспортні витрати, покращується логістика у регіоні в цілому [4].

Основними категоріями учасників кластерів є:

- підприємства (організації), що спеціалізуються на профільних видах діяльності;

- підприємства, які постачають продукцію або надають послуги для спеціалізованих організацій;

- підприємства (організації), що обслуговують галузі загального користування, включаючи транспортну, енергетичну, інженерну, природоохоронну, інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру;

- організації ринкової інфраструктури (аудиторські, консалтингові, кредитні, страхові і лізингові послуги, логістика, торгівля, операції з нерухомістю);

- науково-дослідницькі й освітні установи;

- некомерційні й громадські організації, об'єднання підприємців, торгово-промислові палати;

- організації інноваційної інфраструктури та інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва.

До останніх належать: бізнес-інкубатори, венчурні фонди, центри трансферу технологій, центри підтримки субпідряду (субконтрактації), центри й агенції з розвитку підприємництва, регіонального й муніципального розвитку, залучення інвестицій, агенції з підтримки експорту товарів, державні й муніципальні фонди підтримки підприємництва, фонди сприяння кредитуванню (гарантійні фонди), інвестиційні фонди, що залучають інвестиції для суб'єктів малого й середнього підприємництва тощо.

Одним із пріоритетних способів реалізації інвестиційних проектів за участю держави та приватного бізнесу є кластерний механізм. Зараз набуває особливого значення пошук можливостей розвитку соціальної інфраструктури, стратегічних та комунальних об'єктів шляхом об'єднання зусиль та інтересів держави і юридичних осіб.

Для реалізації інвестиційного проекту із застосуванням кластерного механізму ініціатору проекту – державі необхідно виявити коло потенційних інвесторів, а потім оцінити їх інвестиційний потенціал, ступінь зацікавленості в реалізації конкретного проекту, а також готовність потенційного інвестора увійти до складу кластера.

Створення кластерів реалізується на основі кластерних ініціатив, тобто цілеспрямованих дій, з метою створення кластерів з безпосереднім виявленням і залученням потенційних учасників.

Функціонування кластера як системи бізнес-процесів передбачає узгодження інформаційних, технологічних, кадрових і фінансових потоків, які виробляються цими процесами і циркулюють як у внутрішній середовищі кластера, так за його межами.

З метою підвищення ефективності пошуку джерел фінансового забезпечення національних інвестиційних проектів, та, як результат, створення інвестиційного кластера, доцільно:

- 1) ініціювати створення кластеру лише з тих компаній, що характеризуються високим рівнем фінансової стійкості, мають позитивний

фінансовий результат від основної діяльності та мають достатній обсяг високоліквідних активів;

2) залучити державу у якості учасника інвестиційного кластера з метою здешевлення кредитів та зниження ризику неповернення коштів;

3) провести заходи щодо залучення фінансових установ до складу кластера.

Вирішення цих та інших завдань сприятиме підвищенню актуалізації питання інтеграції фінансових установ та підприємств у сфері інвестування та ефективності кластерної взаємодії в процесі реалізації національних інвестиційних проектів.

Кластерний механізм дає змогу підвищити ефективність взаємодії приватного сектору, держави, торговельних асоціацій, дослідницьких і освітніх установ в інноваційному процесі. Він може бути основою для конструктивного діалогу між представниками підприємницького сектору і держави з метою виявлення проблем розвитку науки й виробництва, шляхів найбільш ефективної реалізації наявних інвестиційних можливостей і необхідних заходів державної політики.

На відміну від ЄС, в Україні відсутні спеціальні законодавчі документи, які регулюють питання утворення, діяльності та ліквідації кластерів [4].

Світовий досвід державно-приватного партнерства свідчить про його високу ефективність та результативність. Особливістю сьогодення є широке використання державно-приватного партнерства у сферах традиційної державної відповідальності – об'єктах загального користування і суспільних послугах [5].

Останні десятиріччя збагатили практику державно-приватного партнерства різноманітним форм і механізмів співробітництва держави і бізнесу, які диференціюються залежно від інвестиційних зобов'язань сторін, розподілу повноважень та ризиків, передачі прав власності чи управління від держави до приватного партнера після закінчення реалізації проекту державно-приватного партнерства.

Україна не має суттєвих позитивних здобутків щодо співробітництва держави з приватним бізнесом для суспільних інтересів. Нерозвиненість державно-приватного партнерства в Україні у визначальній мірі обумовлювалася нерозвиненістю механізмів взаємовідносин держави і приватного капіталу, невизначеністю мети та принципів їх взаємодії.

Список літератури:

1. Портер М. Конкуренція / М. Портер. – М.: Вільямс, 2005. – 608 с.
2. Соколенко С.И. О кластеризации в странах ОЧЭС // Деловой вестник. – 2007. – № 12(163). – С. 21.
3. Туманова О.А. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності на підприємствах сільського господарства регіону / О.А. Туманова // Агросвіт. – 2007. – № 22. – С. 18-22.
4. Папіж Ю. С. Кластерний механізм як дієвий інструмент підвищення економічної ефективності розвитку депресивних регіонів / Ю. С. Папіж // Шляхи підвищення економічної ефективності в умовах реформ : досвід розвинутих та перехідних економік. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 12 квітня 2013 р., м. Чернігів – 2013. – С. 22-23.
5. Лебеда Т. Державно-приватне партнерство як фактор економічного зростання та проблеми його розвитку в Україні / Т.Лебеда, І. Запатріна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekonomist/2011_3/16.pdf.